

אסור לו להלוותם ברבית. ולהפך — מותר (מובא בתוס' ורא"ש. וי"ג להפך, ומ"מ לדברי הכל תלוי בקבלת אחריות. ערמב"ן).

בדומה לזה, ישראל שאמר לנכרי הילך שכרך והלוה מעותי לישראל ברבית — אסור. אבל נכרי שאמר לישראל כן — מן הדין מותר אבל אסור מפני מראית העין (תוספתא, מובאת בראשונים. באופן השני יש מתירים מן הדין אפילו אמר לו הנכרי טול חצי או שלישי בשכרך. ויש שאינם מתירים אלא כשקצץ לו שכר קבוע בין ירויה בין יפסיד. ערמב"ן).

ד. משכון של נכרי ביד ישראל, והלך ומשכנו לישראל אחר שיקח הרבית מן הנכרי מכאן ואילך — רבנו תם התיר, ובלבד שיאמר לו הריני מוכר לך כל זכות ושעבוד שיש לי על משכון זה ואין לי עסק עמך עליו ולא לך עלי (רא"ש. וכן הסכים הרמב"ן. והרא"ש (פסחים פ"ב י) הביא מבעל העיטור להתיר, ומשמע אף בסתם). וראב"ד אסר, שהרי ישראל מגוי קונה משכון, ועוד שהוא באחריותו (ערמב"ן).

משכנו של ישראל ביד נכרי והוא אוכל ממנו רבית, והלך הנכרי ולוה על משכון זה מישראל אחר ומעלה לו רבית — יש אוסרים (ר"ן; בעל העיטור ובעל התרומות) ויש מתירים (רא"ש פסחים פ"ב י; שו"ת הרשב"א ח"ג רכט).

ה. נכרי שהלוה לישראל ברבית וכתב בשטר, ומכר שטרו לישראל אחר — יש שלמדו מהגמרא להלך (עב). שאסור אותו לישראל לגבות את הרבית. והריטב"א (שם) דחה ראייתם.

דפים עא — עב

קעב. האם יש תורת שליחות וזכיה בנכרי ובקטן?

הסיקו שאין שליחות לנכרי מישראל ולא לישראל מנכרי, הן בתרומה (כן תרימו גם אתם — מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית) הן בכל התורה כולה (שלמדים משליחות דתרומה).

א. לשיטת רש"י, ברבית [ויש אומרים אף בכל התורה. ויש מי שכתב: בעניני ממונות וכד' השייכים בנכרי, ולא במצוות ואיסורים של ישראל] החמירו חכמים לומר יש שליחות לנכרי לחומרא, כדלעיל.

ב. נכרי לנכרי — כתב בספר משאת בנימין שעושה שליח (וכן דעת הש"ך רמג סק"ה). והבית-שמואל (ה סק"ט) חולק. (ובקצוה"ח קפח סק"א דחה ראייתו וכתב להוכיח כדעה ראשונה. ובאבנ"מ ה סק"ג דחה הוכחה זו).

וכמו כן אין דין 'זכיה' בגוי, אף לא מדרבנן. ואינו דומה לקטן שאעפ"י שאין בו שליחות יש בו 'זכיה' [לפנינו הגרסא: מדרבנן] — הואיל והוא בא לכלל שליחות, משא"כ בגוי.

יש סוברים שקטן יש לו זכיה מדין תורה, אעפ"י שאין לו שליחות (ע' בראשונים כאן ובקדושין מב; נקודות הכסף יו"ד שה; קצוה"ח רמג סק"ז).

דף עב

קעג. א. נכרי שהלוה לישראל ברבית או לוה ממנו, ונתגייר — האם גובה את הרבית?

ב. שטר שכתוב בו רבית — האם הוא כשר וגובה את הקרן, אם לאו?

ג. שטרי חוב המוקדמים — מה דינם?

ד. המוכר שדה לחברו באחריות ונמצא שמכרה לאחר מקודם, ובא הליקה לגבות את הדמים שנתן, האם גובה מנכסים משועבדים?

א. ישראל שלוח מעות מן הנכרי ברבית; אם זקפן למעות הרבית במלוה קודם שנתגייר ועשאן הכל כהלואה אחת גדולה — גובה את הרבית עם הקרן (שמשתע זקיפה כאילו גבה את הרבית. רש"י). ואם לאחר שנתגייר זקפן — גובה את הקרן ולא את הרבית. וכן הדין בנכרי שלוח מישראל ונתגייר, אלא שבזה רבי יוסי חולק ואומר: בין כך ובין כך גובה את הרבית. וכן מסר רבא בשם רב הונא, הלכה כרבי יוסי. ופירש רבא טעמו, כדי שלא יאמרו בשביל מעותיו נתגייר זה.

א. נחלקו הראשונים האם מאותו טעם גובה את הרבית לרבי יוסי אפילו לא זקפן כלל (רשב"א, טור), או שמא אינו משלם אלא אם זקף במלוה (מאירי, מ"מ). וטוב להחמיר (ש"ך קעא סק"ג).

ב. כתבו ראשונים: הרבית שעל הזמן שקודם הגירות, מצד עיקר הדין יכול לגבותה אפילו ללא זקיפה, אלא שחכמים החמירו כל שזקף לאחר הגירות. [ומהריטב"א נראה שאפילו הרבית שלאחר הגירות אינה אסורה אלא מדרבנן, מפני מראית העין בעלמא].

ג. יש מי שכתב שאם לא זקף כלל, מותר לגר לגבות את הרבית שהצטברה עד הזמן שנתגייר (— בנכרי המלוה לישראל. ולכאורה ה"ה להפך במקרה השני אליבא דרבנן). רק כשזקף אחר כך וצרף הכל ביחד — אסור (פרישה שם). וכמה פוסקים חולקים וסוברים שגם [וכל שכן. ש"ך] כשלא זקף כלל — אסור לגבות את הרבית מכל וכל (ב"ה, עט"ז, ש"ך שם).

ד. כשזקף קודם שנתגייר — מועילה הזקיפה אפילו לגבי הרבית שבאה עבור הזמן העתיד (ע' תרומת הדשן שג שדייק כן מדברי הרא"ש).

ה. זקיפה זו — כתב רש"י שהיא עשויה בשטר. וכתב בספר אור זרוע (רי"ז) שבדוקא הוא, אבל זקפן בעל פה אינו גובה את הרבית, שבכך לא נעשית הרבית כגבויה.

ו. לדעת בר קפרא בירושלמי, אף ברישא גובה את הרבית בכל אופן, ודעת יחיד היא (רשב"א).

ב. שטר שכתוב בו רבית — קונסים אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית. דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית. מחלוקתם היא האם קונסים ההתר משום האיסור אם לאו.

א. לפרוש ריב"ם, אפילו לרבי מאיר גובים מבני חורין על פי השטר, מפני שלא נפסלו העדים, שאינם 'עדי חמס' כי אינם מרויחים כלום. וכן דעת הרשב"א. ואילו התוס' כתבו שרבי מאיר קנס שלא לגבות בו כלל. והוסיפו שאפילו אם יש עדים אחרים או שחייב מודה — נראה שקנס רבי מאיר שלא יגבה כלום.

ב. כתבו התוס' שלחכמים משמע שלא קנסו כלל, וגובים בשטר קרן כדין משועבדים (וכן דעת הרשב"א והריטב"א). ויש סוברים (ע' בראשונים) שלחכמים גובים רק על פי עדים אחרים או הודאת החייב.

וצדדו התוס' לומר שברבית דאורייתא אפשר שנפסלו העדים כדין עבריין האוכל נבילות להכעיס. אך יש לומר שמא אנשים אינם סבורים שהעדים עוברים ב'לא תשימון' — הלכך לא נפסלו (וע' גם ברמב"ן וברשב"א). ויש סוברים שכל שהרבית מפורשת בשטר — העדים

פסולים, ואפילו אומרים אנוסים היינו מחמת נפשות אינם נאמנים להכשיר עצמם (עב"י י"ד סו"י קסא בשם תלמידי הרשב"א).
ג. משמע מתוך דברי התוס' שאם אין הרבית מפורשת בשטר אלא נכללה עם הרבית, אפשר שגם לחכמים לא יגבו הקרן — גזרה שמא יגבה רבית בתורת קרן [לרבי יוחנן].
ד. הלכה כחכמים (רי"ף; תוס'; חו"מ נב,א; יו"ד קסא, יא). ושאמרו 'הלכה כרבי מאיר בגזרותיו' — בגזרותיו דוקא ולא בקנסותיו (תוס' ועוד).
ה. המוצא שטר שיש בו רבית — יקרענו. בא לבית דין — יקרעוהו. ואסור להשהותו (תוס' עפ"י התוספתא).

ג. שנינו: שטרי חוב המוקדמים — פסולים. ואף מהזמן הנכון אין גובים בהם. לדברי ריש לקיש — במחלוקת שנויה; לרבי מאיר קנסו התר משום האיסור, אבל לחכמים לא קנסו וגובה מזמן ההלואה. ורבי יוחנן אמר: אפילו לחכמים גזרו שמא יגבה מזמן הראשון.

א. הלכה כרבי יוחנן (רי"ף; חו"מ מג,ז).
ב. לדעת רש"י אין השטרות פסולים אלא לגבות ממשועבדים, אבל מבני חורין — גובים. וכן נקטו הרמב"ן והרשב"א לעיקר. ואילו התוס' חולקים וסוברים שמשמע שאין גובים כלל.

[התוס' כתבו שלשון 'פסולים' משמע לגמרי. ונראה (וכ"מ ברא"ש) שלדבריהם כן הדין גם לרבי יוחנן אליבא דרבנן, פסולים לגמרי. אבל הרי"ף כתב שדינו לרבי יוחנן כמלוה על פה, ורק ממשועבדים אין גובים שמא יגבו בו מזמן ראשון].
ג. מבואר מדברי התוס' שכשאינן לתלות חתימת העדים בטעות [כגון שאומרים טעינו בשנת המלך או בעיבורא דירחא. וכן אם היו אנוסים] — נפסלו העדים בחתימתם משום עדות שקר, ואין גובים על פיהם כלל. (וכן כתב הרמב"ן).

ד. כאשר הלוקח גובה מעות מן המוכר שמכר שדה שאינה שלו — טורף מנכסים המשועבדים אצל הלוקחות, מפני שכתב לו המוכר אחריות בשטר המכירה, ונוח לו לקיים המכירה. [אבל שבה ופירות אין מוציאים אלא מבני חורין — מפני תיקון העולם, שאין הלוקחות יודעים להיזהר לפי שאינם קצובים]. ואולם כאשר המוכר לא נתכוין במכירתו אלא להבריח את הקונה מעליו [כגון במעשה המובא בגמרא, שהיתה השדה ממושכנת בידו זמן רב, ואיים על בעליה שאם לא ימכרנה לו, יטען לקוחה היא בידי ואכלתיה שני חזקה] — אמר רבא [דלא כאביי], הואיל ולא ניתן השטר להיכתב אלא להבריחו, הרי זה כמלוה על פה ואין גובה בו ממשועבדים.

קעד. א. האם מותר לפסוק על הפירות ליתנם ללוקח לאחר זמן, והלה משלם לו עכשיו כפי שווים?
ב. האם מותר ללוות על מנת לפרוע פירות לפי השער שבשוק?

א. אין פוסקים על הפירות עד שיצא השער. יצא השער — פוסקים, אף על פי שאין לו מאותם פירות אצלו — הואיל ויש לאחרים. אם יש לו מאותם פירות — פוסקים אעפ"י שלא יצא השער. כגון היה הוא תחילה לקוצרים — פוסק עמו על הגדיש, וכן פוסק לספק לו יין על העביט של ענבים שיש לו, וכן שמן על המעטן של זיתים. וכן כלים — על הביצים (= חתיכות חמר) של יוצר, ועל הסיד — מששקעו בכבשן.

אעפ"י שיש לו גדיש, הואיל ומחוסרים דישה וזרייה, אין יכול לפסוק לו פחות משער הלקוטות. ואינו דומה לדבר שאצלו ממש, שפוסק לו אפילו בזול הרבה (רא"ש).
 נחלקו רבי יוסי וחכמים האם מותר לפסוק על הזבל כשאין לו זבל באשפה (אבל יש לו בהמות).
 כשיצא השער או כשיש לו פירות, רשאי לפסוק כפי שער הזול — שאם יזולו יתן לו כפי הזול. וצריך לפרש לו זאת בפסיקתו. רבי יהודה אומר: אעפ"י שלא פסק עמו בשער הזול, יכול הלוקח לומר תן לי כזה או תן לי את מעותי.
 'יצא השער' — היינו שער קבוע כגון של איטליז רב וגדול, אבל לא על שער שבשוק של עיירות, שאינו קבוע (רבי יוחנן, כפי שפרשו רבי אסי).
 א. יש דעות שלדברי רבא (ג:): רבי ינאי חולק וסובר פוסקים אפילו על שער שבשוק של עיירות. וכן פסקו להלכה (תוס' לעיל; הגהות אשר"י). ויש חולקים (ע' ברש"י ור"ש שם).
 ב. יש מהראשונים שכתב שבזמן הזה אין נחשב 'יצא השער' אלא אם החליטו בני העיר שלא למכור אלא כפי השער ההוא, אבל כל שאין שם קיצותא לסוחרים והרשות ביד כל אדם למכור בכמה שירצה, אעפ"י שכולם מוכרים בשער אחד — אין פוסקים עליו. והריטב"א חולק.
 הפוסק על הפירות החדשים שהם עתה מוזלים, כדי לקבלם לאחר זמן כשיתיבשו כל צרכם, אין פוסק עליהם עד שיצא השער לחדש ולישן.
 פוסקים ללקוטות כשער הלקוטות (סתם תבואות לקוטות אינן יפות) אבל ממוכר בעל הבית אין פוסקים עד שיצא השער לתבואה של בעלי בתים.

ב. רב הונא הסיק כדברי רבי אלעזר, שלווים על שער שבשוק.
 לפירוש אחד, לווים מעות על מנת שאם לא יפרע לזמן מסוים, יפרע לו פירות כשער של עכשיו. והריטב"א (כאן ולעיל סו) חולק וסובר שאין זה רבית כלל אלא קנס, ומותר לעשות כן אף במעות ממש, לקנוס עצמו לשלם יותר אם לא יפרע לו במועד מסוים. ויש חולקים ואוסרים לעשות כן בהלוואה (ע' בשו"ת הריב"ש שלה).
 ולפירוש בה"ג ושאר ראשונים מדובר בהלוואת סאה בסאה. וכתבו התוס' (וכן דעת הראב"ד והריטב"א) שלפירוש זה מדובר שיש מעות ללווה, שיכול לקנות בשוק. ויש גורסים 'לווים על פירות שבשוק' — אפילו לא יצא השער. אבל רוב הפוסקים מתירים בכל ענין, אפילו אין בידו מעות (רמב"ן ר"ן רא"ש ועוד; עש"ך).

דף עג

קעה. האם הדברים דלהלן מותרים?
 א. המוליך חבילה למכרה במקום היוקר, מצאו חברו ואמר לו: תנה לי ואוליכנה ואמכרנה שם, ואשלם לך לזמן פלוני כפי המחיר שנתנים באותו מקום.
 ב. המוליך פירות ממקום למקום, מצאו חברו ואמר לו: תנם לי ואעלה לך לזמן פלוני פירות שיש לי באותו מקום.
 ג. חמרים המוליכים תבואה ממקום למקום, ולוקחים מעות מבעלי בתים עשירים במקום היוקר, על מנת להעלות להם תבואה במחיר מוזל. וכן בשאר מיני סחורה.
 ד. הלוקח מחברו יין מעותד בזול, מבעל כרם שפירותיו כעת בוסר או סמדר. וכיוצא בזה בשאר מינים.